

KEY.

Exercise 1.

Di kar is foor di huis. Di swarte perd is an di deur. Er is 'n grote boom in di tuin. Di kar is op di pad. Di swarte os freet. Ons het gëeet. Haal di witte perd. 'n Mens ry by di wa. Ry huis-toe. Hulle het gewerk. Di frou is goed. Di mysi is mooi. Di lelike jong het goed gewerk. Ek het 'n mooie witte perd. Di wa is agter di huis. Di kar is an di deur. Di perd en di kar is op di pad. Di swarte jong werk in di tuin. 'n Mens kan ni tegelyk werk en praat ni. Di perd het ni gefreet ni. Di kwade mysi het ni gewerk ni. Is di kwade jong agter di deur? Nê. Di frou kook. Hy is agter di deur. Di kwade mens werk ni. Sy is baing (*or* banja) mooi. Hy is oud. Di oue witte perd kan ni werk ni. Di huis is

baing klyn. Er is (*or* daar is) 'n klyne deur agter di huis. Di grote deur is foor di huis. Er is 'n baing goede pad na di Kaap toe. Ek het 'n goede perd. Hy het 'n nuwe wa. Ek het di nuwe kar ni gesiin ni. Di man en di mysi praat in di tuin. Ek siin di jong op di pad. Di jonkman het 'n baing lelike perd. Hulle het maar een os, dit is 'n lelike swarte een. Hulle sit en praat an di deur. Sit julle in di tuin? Ja.

Exercise 2.

Hy het fandag goed gewerk; hy sal fannag goed slaap. Ek sal morre dorp-toe loop. Ons sal fanmiddag di plaas-toe ry. Di mysiis sal water haal. Maak fuur in di kamer. Er is gën fuur ni in di kombuis. Dit is mooie weer. Ek het nooit perd gery ni. Jy moet morre di plaas-toe ry. Di plaas is groot. Di osse is swart. Hulle het gister di perd gehaal. Di mysiis is in di kombuis. Di swarte jongens werk in di tuin. Het jy di mans gesiin? Hulle is binne di huis. Di mense in di huis is baing oud. Di frouens sal in di kamer slaap. Dit is baing kou in di huise. Ek wil wat koue

water hê. Ek sal in di wa slaap. Di mysiis sal morre di goed was ; er is fandag gên water ni. Di nag is donker. Di lug is helder. Di kinders moet huis-toe gaan en di kos haal. Di huise is groot. Di osse kan ni werk ni. Er is (or daar is) baing mense op di straat. Di huis is op di Greyling Straat. Di mense in di dorp het mooie tuine. Er is baing grote bome in di tuin. Ek het mar een klyne kar, en gên wa ni. Di karre is ni gekom ni. Sê fer hom ek kan ni buite slaap ni.

Exercise 3.

Wat doen (or maak) jy daar? Ek maak di stoep skoon. Sê fer di frou sy sal morre di goed huis-toe bring as sy dit gewas het. Hoe het sy dit gewas? Sy het dit baing goed gedoen. Het sy dit gestryk? Ja. Waar is di perde wat jy gekoop het? Hoefeul het jy fer hulle gegê? Hoefeul het jy fer di wa gegê? Dit is te feul, ek wil dit ni koop ni. Hoefeul fra jy fer jou swarte perd? Hoefeul wil jy my gê? Hiir-di is mooie pêrde. Watter-een is di syne? Daar-di. Hendrik syn osse is hiir. Waar is syn perde? Hoe het jy geslaap? Baing goed,

danki. Kan jy stryk? Ja, juffrou. Gê fer my di goed; ek wil siin of dit skoon is. Nê, dis baing fuil, dis heeltemal ni gewas ni. Waar is di jong wat gister di plaas-toe gery het? Haal gou myn perd. Waar is jou perd, myn seun? Sy het ons goed gestryk. Waar is myn suster? Sy is in di huis. Waar is di mysiis? Hulle sit op di stoep te praat. Wat het jy met di saal gedoen? Dit is op di stoep. Waar is myn toom? Hiir-di is fan Jan. Hulle het 'n grote boo'rd en 'n mooie wingerd. Waar is di man wat fanoggend di plaas-toe gekom het? Wi het di stewels gepoets? Hy het dit baing sleg gedoen. Sê fer hom hy sal di messe skoon maak, hulle is baing fuil. Watter is di pad na di dorp-toe. Hiir-di is di wingerd fan myn broer. Waar is di plaas fan Dirk (*or* Dirk syn plaas)? Dit is naby di pad na di dorp-toe. Fra fer hom waar di saal is. Hoefeul mense sit op di stoep? Ek wil 'n skoon mes hê. Wi het di goed gewas? Wi is di baas hiir? Waar gaan jy fanaand na toe? Dit is 'n mooie oggend.

Exercise 4.

Di perskiis is gesteel. Di duiwe is nog ni ryp ni, hulle is suur. Di wingerd wat ek gesien het is baing groot. Watter-een fan di dri boo'rde is di joue? Wat het hy met di saals gemaak? Watter-een het jy bederwe? Watter mense woon in di grote huise? Fan wi is di tuin? Wi is na di stal gegaan? Di twe jongens is gegaan om di perde te roskam. Wi het al di brood opgeet. Daar sit gën sout in di sop ni. Wi het di kos gekook? Het julle gën groente ni? Ons sal almal siik worde, as ons mar flys eet. Jy kan genoeg artappels kry, en daar is ook duiwe en perskiis. Hoe het sy myn hempiis gewas? Sy het te feul styf sel daarin gesit, jy kan di ni antrek ni. Myn boordjiis is ni skoon ni. Waar het jy di fiir paar fuile mansette gesit? Di jongetjiis fan di dorp het kattekwaad gedoen; hulle is in di boo'rd gewees en het di beste perskiis gesteel; toen is hulle in di wingerd geraak, en was net-nou di duiwe gaan eet, toen hulle my siin ankom, en weg hardloop so gou as hulle kon. Hulle het 'n grote gat in di hyning gemaak, di deugniits.

Di eerste druiwe is nou amper ryp, ons moet di gou pluk. Ek het fandaag 'n party fan myn perskiis gepluk; hulle is nog ni ryp genoeg ni om te eet, mar ons kook hulle. Jy moet gên groene perskiis eet ni, jy sal siik worde. Di fos sê di druiwe is suur, omdat hy di ni beryk kon ni. Di jongetjiis wat di perskiis gesteel het, sal deur hulle fader geslaan worde. Di saals sal gesteel worde as jy di buite laat. Di goed word gewas. Di frys word gebraai. Di kos sal fanaand uitgegê worde. Di fo'el wat ek gesiin het was baing groot. Di mense wat hiir woon, is baing arm. Sy is 'n baing mooie mysi, mar sy is arm, haar oom en tante is ryk mar hulle is slegte mense. Sy het ses broers en fyf susters. Watter dag is dit (*or* di hoefeulste dag is dit)? Dit is di sewede Juni. Daar is fyf honderd beeste op di plaas. Di boer het tiin seuns; di ouste is dertig jaar oud, en di jongste mar nege.

Exercise 5.

Hoefeul jaar het jy an di Kaap gewoon? Ek het hiir gekom as Sir George Grey Gowwerneur was. Hy het hiir gewoon (*or* geleef) fan agtiin honderd fiir en fyftig tot agtiin honderd een en

sestig. Waar het hy gesterwe? Hy het gesterwe in Londen, di twintigste September agtiin honderd agt en negetig. Hoefeul maande is daar in di jaar? Twaalf maande. Hoe lang bly jy op di plaas? Dri weke. Ek wou graag langer bly mar myn pa sê fer my ek sal huis-toe kom. Sy het twe uur besig gewees om die forke en lepels op te poets. Wil jy té of koffi? Di jong het di grote skottel gebreek. Fan wi is di huisraad? Fan myn tante. Hy poets di tuig op. Watter het jy met di gereedskap gedoen? Hiir-di is myn gereedskap. Hiir-di is jou forke. Sy was di skottelgoed af. Het jy di té-goed afgewas? Nê, nog ni—ek moet eers di water warm maak. Di maan skyn helder. Dis di beste jaarstyd. Di sterre is baing mooi fanaand. Wi was di eerste Gowwerneur fan di Kaap? Jan Van Riebeek. Ja, mar ek bedoel di eerste Engelse Gowwerneur? Sir David Baird in agtiin honderd ses. Ek het gên tyd ni om te lees, ek moet di hele dag werk. Ek sou dikkels lees, as ek ni so feul te doen had ni. Di kinders moet di hele dag werk, hulle pa is arm en daar is feul te doen op di plaas. Hendrik het meer skape as Jan, mar Jan syn skape het beter wol.

Ek het gên tyd fandag ni om jou di boek te gê, jy moet morre mar terug kom. Dis di klynste perd wat ek ooit gesiin. Dis di swaarste wa fan di dorp. Dis feul swaarder as di myne, agtiin osse kan di ni trek ni. Ek sal fanaand (or fannag) uitry as di sterre skyn. Dis 'n mooie nag, mar baing koud. Dis dikkels so warm dat ons ni kan werk ni. Ons sou werk as dit ni so warm was ni. Hy sou di skottel ni gebreek hê ni as hy opgepas had. Hy sou di gereedskap ni opgepoets hê ni, as ek dit fer hom ni gesê had. Jy sou ni siik gewees syn, as jy gên sleg water gedrink had. Al myn osse is siik. Hiir-di goed is skoner as wat jy gister gewas. Myn broer is baing siik gewees om dat hy sleg water gedrink. Ek sou jou graag myn saal leen, mar ek hêt dit fandag self nodig.

Exercise 6.

Di frou het ni goed opgepas ni, dat di hoenders ni in di tuin raak. Hoefeul y'ers het jy fandag? Ek het twaalf fandag, ek sal morre meer hê, omdat di mysiis na di plaas-toe is om di (or hulle) te haal. Ek hou ni fan y'ers ni. Ek kan di ni eet ni, omdat ek eens 'n slegte

gekry. Luister nou wat ek fer jou sê. Sê fer hom dat hy my morre dri hoenders moet stuur. Di jong het 'n doring in syn voet gekry as hy in di tuin graaf; dit moet uitgesny worde. Di dokter sny di doring uit di jong syn voet. Hoefeul land het hy geploeg? Tiin morre. Ploeg di mense hiir (*or* in di land) met osse of met perde? Altyd met osse. Hou jy fan koffi? Ek hoe daar feul fan. Hiir-di koffi is beter as wat ons gister in di stad gekry. Myn pa het ferlê jaar gesterwe. Fyftig fan myn skape is gefrek. As ons fan mense praat, dan sê ons *sterwe*, mar as ons fan diire praat dan sê ons *frek*; net soos ons sê *eet* fan mense en *freet* fan diire. Ek het gehardloop so gou as ek kon mar ek het hom ni gefind ni. Di hond stertwaai as hy bly is; di kat stertwaai, as sy boos is, di leeu en di ti'er doen diselfde. Breng di té, ek is baing moeg en dors. Sy het di koffi nog ni gemaak ni. Hiir is twe y 'ers, wil jy een? Wil jy koffi gebruik? Nê, danki, ek drink alleen mar water. Drink jy nooit iits anders as water ni? Nê, nooit. Dan moet jy oppas dat jy goed water kry, anders word jy nog siik. Staande water is ni goed ni om te

drink. Di water fan di rifir is baing goed. Gooi di fuile water ni foor di huis. *Or:* Moet ni di fuile water . . . gooi ni. Di kamer is baing fuil, ek wil daar liwers ni in slaap ni. Ken jy di mysi? Sy is myn niggi. Goeien dag Oom Piit. Goeien dag, neef. Myn neef en syn frou woon te Pietersburg in di Transfaal.

Exercise 7.

Dirk en syn frou Anni had baing sorg. Hulle had hulle geld dwaas ferkwis, en had skulde gemaak. 'N slegte man, di Ashton heet, had al hulle skulde opgekoop en sou hulle huis en huisraad ferkoop, omdat hulle ni kon betaal ni. Dirk leg te bed met di koors, en Anni het ni geweet ni wat sy doen sou. Dirk had 'n goeie oue oom, di Karel heet; mar hy had met hom te kwaad gekry, omdat di oue Dirk syn doen ni goedkeur ni, en Dirk na syn raad ni wou hoor ni, en nou was hy skaam om fer syn oom om hulp te fra. Mar toen hy siik was, en niks kon doen ni, wis Anni dat er nimand anders was, wat hulle kon help, en sy het na oom Karel syn huis gegaan. By geluk find sy syn frou, tante Saartji, alleen, en sê fer haar alles. Di goeie oue gaan rats na buite om haar man optesoek.

Exercise 8.

Josef syn broers was afgunstig fan hom, en hulle het hom as slaaf ferkoop (*or* ferkog), en het fer hulle fader gesê dat hy dood was. Baing jare naderhand was er 'n hongersnood in di land, en hulle fader het fer hulle na Egypte-toe gestuur, om koring te koop. Hulle het fer Josef gesiin, mar hulle het fer hom ni geken ni; hy was 'n baing ryke man, en 'n frind fan di koning fan Egypte. Hy het fer hulle geken, mar hy het ni fer hulle gesê ni wi hy was. Hy het fer hulle di geld terug gegê wat hulle fer di koring betaal had, mar hy het gesê dat hulle ni weer kom moes as hulle ni hulle jongste broer (tji) meebreng. Hulle kom terug en sê dit fer hulle fader. Hy wou ni fer Benjamin laat gaan ni mar hulle het hom yndlik o' ergehaal; en hulle het Egypte-toe gegaan.

Exercise 9.

Sommige fan di oue mense het my fertel fan 'n kleremaker wat baing knap was in syn werk, mar daarby was hy 'n freeselike diif. Hy was 'n

kleurling met di naam fan Jakob. Daar hy bysonder goed, gou, en netjiis kon werk, fra baing mense in di omtrek ferlof fan syn baas om fan Jakob syn diinste gebruik te maak. Mar as di mense ni baing fyn oplet ni, het Jakob soms stof genoeg gesteel om 'n heel baatji te maak, wat hy naderhand an imand anders ferkoop het. Hy het hoenders en y'ers uit di hok gesteel, of resyntjiis, wat op di floor te droog leg, of patats uit di tuin. As di slawe hulle frydom gekry het, bly baing daarfan by hulle oue base as betaalde diinsbode, mar nimand wou Jakob hou.

Exercise 10.

Jan Immelmann wou met Anni Janssen trou ; mar haar tante, Juffrou Albertz wou niks daarfan hoor ni ; daarom fra hy fer Anni of sy hom by di Magistraatskantoor op di dorp wou ontmoet, en gehym met hom trou. Hulle het dit oek gedoen ; mar hy moes haar anstons ferlaat. Hy het met di follende spoortryn Kaap-toe gegaan, en sy het op di stasi afskyt fan hom geneem, en toen begin huis-toe te loop. Toen sy alleen was op di pad trek sy haar

hanskoen uit en bekyk haar trouwing, en foel sig baing ongelukkig, toen sy sig herinner dat sy dit fer haar tante ni moes wys ni. Dit lyk haar ook freemd dat Jan haar syn adres an di Kaap ni had gegê ni.

Exercise 11.

Terwyl ek nog met hom praat, hoor ek 'n geritsel in di struik en di hoge gras. En ek het 'n Kaffer gesien, uit di gras kruipende. Nog 'n endji fan my af, fal hy neer, en kruip nader op hande en knie, en praat di heele tyd, mar ek kon net mar ferstaan "*Umkosi, Kosi.*" Toen hy nog 'n paar stap fan my af was, wys ek hom deur tekens dat hy opstaan kon. Toen het ek gesien an di snoer met dolosse om syn nek, en di gordel met houtjiis en worteltjiis om syn lyf, dat hy 'n towerdokter was, en soo oek an di fêre in syn hare. Hy had 'n bos asgaaie wat hy foor myn foete kom neerlê.

Exercise 12.

En as hulle klaar is met sing, toen tel di Koningin haar hande op, en op di punt fan elk finger blink (or skyn) dit nêse 'n sterretji, en

toen se'en sy fer ons, dat Molimo ons re'en en dou en sonskyn moet gê, en di sprinkhane en di Matabele afkeer; dat ons miliis en ons kafferkoorn groei, dat ons bokke en koeis mooi anteel en baing melk gê, dat ons pap kan eet, en melk en biir kan drink, en ons frouens oek en ons kindertjiis oek. Mar as ons di melk en di biir fer di witte Koningin ni breng ni, dan kom sy ni uit ni om fer ons te se'en, en dan ween ons frouens en ons kindertjiis, en ons beeste frek, en di sprinkhane pla fer ons, en di Matabele kom fer ons berowe en fermoor. En dis nou di waarhyd wat ek fer jou fertel het.

